

**Секція 3.
ФІРМИ І РИНКИ:
ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ**

О.В. Горняк, д-р екон. наук, проф.,
Л.Х. Доленко, канд. екон. наук, доц.,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ
СУЧАСНОЇ ФІРМИ**

Сучасна фірма функціонує в складній системі координат мега-, макро, мезо- та мікроекономічних чинників, тому теорія фірми як система поглядів на її сутність, поведінку і еволюцію вимагає нових методологічних підходів та принципів, за допомогою яких можна більш глибоко і всебічно пізнати та осмислити фірму як категорію і як явище.

Теорія фірми в економічній науці розвивається досить динамічно. Вона представлена значною кількістю різноманітних теорій. Взагалі в економічній літературі під цим терміном (теорія фірми) розуміють, по-перше, наукову дисципліну, яка вивчає з теоретичних позицій діяльність підприємств, компаній, корпорацій і, по-друге, конкретну систему поглядів, що пояснюють їх природу, поведінку, еволюцію. Є ще один напрям в теорії фірми, який вивчає емпіричні дані щодо поведінки і еволюції окремих реальних фірм [1; 3; 5]. Але при цьому майже всі моделі, репрезентуючи теорію фірми, не надають системну картину її функціонування, оскільки відрізняються фрагментарністю і статичністю, в той час як реальна фірма – динамічна система. За останні десятиліття поняття фірми диверсифікувалось, розширилось і втратило свою визначеність [3, с. 34]. Це призвело до того, що різниця між фірмою та ринком, між фірмою та її менеджментом, між фірмою та мережевими бізнес-структурами, між різними фірмами стирається і в економічній науці з цього приводу точаться дискусії, які є до деякої міри схоластичними. Реальна соціально-економічна політика вимагає нових підходів і відповідей, що надавало б можливість приймати науково обгрунтовані рішення. При цьому теорія не обов'язково повинна пояснювати всі аспекти діяльності підприємства. Головне, щоб вона пояснювала його діяльність як цілого, а не з точки зору функціонування тієї чи іншої його підсистеми.

Такий підхід передбачає відхід від методологічного індивідуалізму, трактовку підприємства як інституту, аналіз його внутрішньої структури і зовнішнього середовища.

Одним із напрямів такого аналізу фірми є системно-інтеграційна теорія підприємства [3], яка базується на таких методологічних принципах. В основі

теорії фірми знаходиться сприйняття підприємства як економічного об'єкта. Для його аналізу слід застосувати певний понятійно-категоріальний апарат, за допомогою якого розкривається сутність підприємства, його межі, поведінка і еволюція. Важливим елементом теорії підприємства є концепція, яка відображає базисні характеристики підприємства і його оточення. Наступним компонентом теорії фірми є системний опис підприємства, тобто аналіз його як системи, яка виділяється з оточуючого економічного простору за допомогою функціональних і просторових ознак або їх поєднання [4]. В теорії підприємства важливу роль відіграють передумови, які приймаються без будь-якого чіткого обґрунтування вихідних принципів і визначають певну умовність даного підходу до дослідження. Наступними складовими теорії є правила виведення наслідків із вихідних посилок, правила інтерпретації отриманих висновків і сукупність висновків. Названі складові теорії підприємства можна вважати своєрідним її паспортом, як вважають розробники даної теорії [3].

Виходячи з таких методологічних позицій, можна говорити про те, що в змістовному сенсі різниця між відомими теоріями фірми – неокласична, управлінська, біхевіористська, інституціональна – розпочинаються з першого пункту, оскільки уявлення про фірму в одних теоріях зводиться до однієї функції (виробнича, управлінська тощо), а в інших – до багатьох (виробнича, інституціональна, соціальна, культурна тощо в сукупності і у взаємодії). Односторонній підхід до аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища не в змозі пояснити успішне функціонування на протязі десятиліть і навіть століть одних фірм і зникнення інших на перших етапах розвитку. Якраз гармонійність взаємодії внутрішніх складових між собою та з зовнішніми аналогічними елементами забезпечує довгостроковий успішний розвиток.

В сучасних умовах головною ознакою теорії фірми повинна стати динамічність. Одним із можливих напрямів надання такої динамічності, як вважає Г. Клейнер, може стати введення в теорію підприємства такого поняття як подія, але в даному контексті йдеться про системні події, тобто факти, які мають суттєве значення для сприйняття підприємства усіма економічними агентами, які пов'язані з ним. При цьому події в понятійному апараті теорії підприємства повинні займати таке ж важливе місце як процеси, структури, рутини, інновації, інститути. Події формуються на основі факторів і відображають реалії функціонування фірми, її взаємодії з іншими економічними агентами, постійні зміни, що відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищі. Таким чином, введення даної категорії в теорію фірми забезпечить їй можливість відобразити динаміку підприємства і перейти від статичності до динаміки.

Список використаної літератури

1. Друкер П.Ф. Теория бизнеса // Вестник С.-Петербур. Ун-та Сер. менеджмент. – № 4. – 2002. – С. 60–75.

2. Катькало В.С. Методологические особенности и приоритеты развития ресурсной концепции стратегического управления // Экономическая наука современной России. – 2003. – № 2. – С. 61–70.
3. Клейнер Г.Б. От теории предприятия к теории стратегического управления // Российский журнал менеджмента. – № 1. – 2003. – С. 31–56.
4. Клейнер Г.Б. Системная парадигма и теория предприятия // Вопросы экономики. – № 10. – 2002. – С. 47–69.
5. Розанова Н.М. Эволюция взглядов на природу фирмы в западной экономической науке // Вопросы экономики. – № 1. – 2002. – С. 50–67.